

JOHN HUGHES-WILSON

KUKLA USTALARI

DÜNYA OLAYLARININ ARDINDAKİ
CASUSLAR, HAINLER VE GERÇEK GÜÇLER

ARAŞTIRMA

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
SUAT ERTÜZÜN

John Hughes-Wilson
KUKLA USTALARI

DÜNYA OLAYLARININ ARDINDAKİ
CASUSLAR, HAINLER VE GERÇEK GÜÇLER

Can Yayınları: 1766

Düşünce: 54

The Puppet Masters, John Hughes-Wilson

© John Hughes-Wilson, 2004

Tüm hakları saklıdır.

İlk basımı 2004'te Weidenfeld & Nicolson tarafından yapılmıştır.

© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2005

Bu eserin Türkçe yayın hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

1. basım: Eylül 2008

Yayın Hazırlayan: Seçkin Selvi

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi

Kapak Düzeni: Semih Özcan

Dizgi: Hayriye Kaymaz

Düzeltili: Fulya Tükel

Kapak Baskı: Çetin Ofset

İç Baskı ve Cilt: Eko Matbaası

ISBN 978-975-07-0983-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

<http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

John Hughes-Wilson
KUKLA USTALARI

DÜNYA OLAYLARININ ARDINDAKİ
CASUSLAR, HAINLER VE GERÇEK GÜÇLER

İngilizce aslından çeviren
SUAT ERTÜZÜN

CAN YAYINLARI

Albay **John Hughes-Wilson**, İngiliz askerî istihbaratından emekli oldu. *Brief History of the Cold War: The Hidden Truth About How Close We Came to Nuclear Conflict* (Soğuk Savaş'ın Kısa Tarihi: Nükleer Savaşa Ne Kadar Yaklaştığımızı Dair Saklanan Gerçek), *Military Intelligence Blunders and Cover-Ups* (Askerî İstihbarat Hataları ve Hataların Hasıraltı Edilişi), *An American Coup: The Assassination of John Fitzgerald Kennedy* (Bir Amerika Darbesi: John Fitzgerald Kennedy Suikastı) ve Cathryn Jones ile birlikte yazdığı *Blindfold and Alone* (Gözleri Bağlı ve Yalnız) adlı kitapların da yazarı olan Hughes-Wilson, şu anda David Dimbleby'yle birlikte BBC'de askerî gelişmeleri sunan bir program hazırlıyor. Ayrıca ulusal ve uluslararası savunma ve güvenlik araştırmaları kuruluşu, Royal United Services Institute (RUSI) üyesi ve Cambridge, Churchill College arşivinde araştırmacı olarak görev yapıyor.

Suat Ertüzün, 1971 yılında Hollanda'da doğdu. İlkokulu Hollanda'da, ortaokul ve liseyi İstanbul'da okudu. Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü 1996'da yılında bitirdi. Bir süre bankacılık ve turizm sektöründe çalıştıktan sonra şimdi çevirmenlik yapıyor.

Bu kitap

İstihbarat Kolordu ve Özel Hava Alayı'ndan

Binbaşı Andrew Nightingale'e

ve her zamanda, her koşulda
görevlerini sadakatle yerine getiren
ama evlerine hiç dönemeyen
tüm istihbaratçılara
adanmıştır.

İÇİNDEKİLER

Harita ve Belgelerin Listesi	11
Giriş	13
1 İstihbarat Üstüne	17
2 Başlangıçta	26
3 Kilise ve Devlet	46
4 Para, Para, Para	58
5 Devletler ve Kiliseler	72
6 Kalıbın Dökülmesi	94
7 Savaşlar Çağı	117
8 Özgürlükler Ülkesi?	142
9 Devrim Çağı	169
10 Barışçıl Yüzyıl?	202
11 Amerikan İç Savaşı	218
12 Büyük Mimar	238
13 Sömürgeci Yankılar	251
14 Uçurumun Eşiğinde	270
15 Kızıl Tehlike	288
16 Topyekûn Savaş	304
17 Savaşın Yeni Araçları	331
18 Soğuk Savaş – İstihbarat Savaşı	356
19 Terörün Küreselleşmesi	389
20 En Yeni Meslek?	412
Sözlük	417
Teşekkür	421

HARİTA VE BELGELERİN LİSTESİ

- 1 Venedik toprakları ve etki alanları
- 2 Walsingham istihbarat ağı 1588-1590
- 3 Marlborough'nun Tuna kıyılarına yürüyüşü
- 4 Doğru istihbarata sahip askerî deha? Ulm, 1805
- 5 Yanlış istihbarata sahip askerî deha? Jena-Auerstadt, 1806
- 6 Wellington'un istihbarat ağı (diyagram)
- 7 Amerikan İç Savaşı
- 8 Gary Powers destanı: 1960 U2 bunalımı

Belgelerin Kopyaları

- 1 Rahibe kılıklı ajanların karikatürü
- 2 Venona: Şifresi çözülmüş bir Sovyet mesajı
- 3 Ulster'ın "Çok Gizli" haritası

GİRİŞ

1970 yılında piyade subayı olarak seçkin bir kuruma, İstihbarat Kolordusu'nda göreve çağrıldığımda buna ben de en azından arkadaşlarım kadar şaşırıldım. Hiç duraksamadan yeni uzmanlık alanım üstüne kapsamlı bir kaynak arayışına girdim, ama bir şey bulamadım.

İkinci Dünya Savaşı hakkında ciltler dolusu teknik ve tarihî kitabın yanı sıra savaşın hemen ardından her zamanki magazin üslubuyla yazılmış kitaplar vardı. Fakat bunların arasında, istihbarat tarihi ve onun etkileri üstüne dişe dokunur bir tane bile yapıt bulamadım.

O günden bugüne otuz yıl geçti ve istihbarata geçen genç bir piyade yüzbaşı olarak o zaman almak ve okumak istediğim başvuru kitabını yazacak vakti ancak bulabildim.

Daha en başta beni şaşırtan bir şey vardı: Elime hangi askerî tarih kitabını alıp dizinine baksam orada *istihbarat* maddesinin adının bile geçmediğini, geçse de geçirildiğini görüyordum. Buna çok şaşırmıştım (hâlâ da şaşıırım). Alkışlanan nice yazarın övgüler yağdırılan tarih kitaplarının nasıl olup da “istihbarat” sözcüğüne yer vermediği de akıllara durgunluk veren başka bir şey.

Sanki büyük generallerin hepsi düşmanlarının kim olduğunu umursamadan onca kanlı savaşa girmişti. Bu elbette ki saçmaydı, ama bendeki şaşkınlık bu arada kızgınlığa dönüştü. Taş kafalı generallerin ve siyasetçilerin –zaten kaybedenler çoğunlukla onlardır– yetersizliklerini sergiledikleri durumlar dışında, büyük savaşlar ve çatışmaların hiçbirini “istihbarattan arındırılmış bölgeler” olarak görmek mümkün değil.

Gerçek ortadaydı: Genel bir kategori olarak istihbarat utanası bir şekilde ihmal edilmişti ve bu hiç de hafife alınacak bir durum değildi.

O günden bugüne savaşta, barışta, Whitehall'da¹ ve uluslararası müttefiklerle yapılan çalışmalarda edindiğim deneyimler, istihbaratın sandığımdan da önemli olduğu yollu toy kuşkularımı doğruladı. Deneyimlerim bunun yanı sıra, zihnimi başından beri kurcalayan bir kuşkumu daha haklı çıkardı: Perdenin gerisinde, basında ve kitaplarda yazılanlardan çok daha büyük işler dönmekteydi. Birçok olayda birilerinin ipleri gerçekten de başkalarının elindeydi. Kitabın adı böyle doğdu: *Kukla Ustaları*.

Çağdaş istihbaratçılığın yanlış anlaşıldığını kavramaya başladım. İstihbarat gizlerden ve kahramanlıklardan ibaret değildi. Filmler ve kitaplardaki gözü kara kurmaca yüzünden birçok insan istihbaratın yalnızca casusluk olduğunu sanır. Hiç ilgisi yok. Vebali James Bond ve yaratıcısı Ian Fleming'in boy-nuna. İstihbarat gereksiz –ve bazen de dayanaksız– reklamların anıştırdığı gibi SAS (bkz. Sözlük) veya onun başka bazı ülkelerdeki benzerleri Spetsnaz (Rusya) veya Delta Force (ABD) türü birliklerden de ibaret değildir. Bu tip Özel Kuvvet üyesi kişilerin sınırsız bir fiziksel kapasiteye sahip süpermenler oldukları şeklindeki yanlış görüşlere rağmen gerçek şu ki, bu insanlar, başkalarının toplayamadığı istihbaratı toplamaktan başka bir iş yapmazlar.

İstihbarat testosteron yüklü bir yiğitlik öyküsü değildir. O çok daha açık bir şekilde yürütülen, çoğunlukla sıradan bir bilgi toplama, okuyup karşılaştırma, yorumlama, değerlendirme ve bilgiye ihtiyaç duyan karar mercilerine onu aktarma işidir. İstihbarat birimlerini görevlendirenler öncelikle bu karar mercileri oldukları için onların mantıklı sorular sormaları beklenir.

Aynı şekilde, karar mercilerinin sorularına yönelik istihbarat raporu hazırlayan kişilerin de dürüst, nesnel ve tarafsız olmaları beklenir ki görevlerini layıkıyla yerine getirebilsinler.

Dürüstlüğe duyulan ihtiyaç tarihin hiçbir döneminde şimdiki kadar önem taşımadı; çünkü 21. yüzyılın başında istihbarata karşı uyanan ani ilgi onu hiç olmadığı kadar gündemin ön

¹ Londra'da bakanlıkların yoğunlaştığı caddelerden biri; sözcük İngiliz bürokrasisi için kullanılır. (Ç.N.)

sıralarına taşıdı. İstihbaratın manşetlerde boy göstermesi artık sıradan bir olay haline geldi. Bu, tarihte ilk kez oluyor. Batılı ülkelerin istihbarat örgütleri bundan çok ciddi ölçüde etkilen-diler ve görülmemiş derecede baskı altında kaldılar. Bürokrat-ların şeytana uyup siyasilere gerçeği değil de duymak istedik-leri şeyleri söylemelerine aslında bir engel yok; yine de bu ağır bir hata olur.

Ne kadar kıdemli olurlarsa olsunlar, istihbaratçıların, siya-setin heyecan ve bunalımlarla dolu dünyasının –benim sınırlı deneyimlerime göre bu dünya her zaman önemli kararlara gebe-dir– cazibesine kapılmaları çok büyük bir yanıştır. Ayrıca, tartışmalı *siyasal* kararların büyülü iklimine giren bir istihba-ratçı nesnelliğini yitirir, sahibinin sesi olur. Daha da kötüsü, tehlikeli bir çizgiyi aşmış olur. Dürüst ve nesnel olmak isteyen bir istihbaratçı belli bir politikanın yandaşlığına soyunduğu zaman tarafsızlığını kaybeder.

Vergi mükellefleri istihbarat kurumlarının tarafsız, doğru ve her şeyden önemlisi, *dürüst* olmalarını bekler ki kendilerine yönelen tehditler konusunda onları uyarabilsin. İngiliz vergi mükellefleri bu yüzden istihbarat kurumlarına yılda bir milyar sterlini aşkın vergi ödüyorlar. Vergi mükellefleri, istihbaratçılar hükümet veya parti politikalarının borazanlığını yapsınlar veya yolsuzluğa bulaşsınlar ve yabancı güçlerden rüşvet alsın-lar diye alın terleriyle kazandıklarından fedakârlık etmiyorlar.

Çelişkiye bakın ki, istihbarat manşetlere çıktıkça bazıları onun önemini küçümsüyor ve mücadelelerin ancak kaba kuv-vetle kazanılabileceğini savunuyorlar. Bu ucuz iddia doğru olsa bile istihbarat öneminden bir şey kaybetmez. Çünkü savaşta önemli olanın yalnızca kaba kuvvet ve savaş gücü olduğu düşü-nülse bile profesyonel askerler ve diplomatlar zafere ulaşmak için şu üç öğenin şart olduğunu bilirler: Birincisi, davalarına inanan ve bu uğurda canlarını vermeye hazır savaşçılar; ikinci-si, düşmanı yok etmeye yeterli miktarda silah, mühimmat, lojistik ve savaş gücü; üçüncüsü de düşmanın nerede olduğuna ve ne yapmak istediğine ilişkin bilgi – ki böylece onun canına okunabilsin. Son öğeye biz istihbarat diyoruz.

Elbette, iyi, doğru ve hızlı istihbaratın gerçeği anlayacak kadar akıllı olanlara sağlayabileceği çok önemli, eski çağlardan beri bilinen bir avantajı daha var. Üstelik bu, kan, ateş ve deh-

šetle yoğrulmuş savaş meydanlarında kazanılacak zaferden çok daha az maliyetlidir ve her profesyonel askerin, diplomatın, hatta siyasetçinin amacı olmalıdır. Bu, eski bir Çinli bilgenin sözleriyle, “*kuvvete başvurmak zorunda kalmadan düşmanınızı alt etme ve onları iradenize boyun eğdirme*” yeteneğidir.

Bu kitap tarihin başlangıcından beri istihbaratın –ve perde gerisinden onun iplerini ellerinde tutan erkeklerin ve kadınların– bunu yapmaya çalıştığını kanıtlamak amacıyla yazıldı.

1

İSTİHBARAT ÜSTÜNE

Casuslar casuslukta bazen başarılı olurlar;
oysa aileniz, arkadaşlarınız ve işyerinizdekiler
her gün casusluk yapmaya çalışırlar...

Anonim

Başlangıçta cinsellik vardı. Daha doğrusu, istihbaratçılığın “ikinci en eski meslek” olduğunu iddia edenlere göre, fahişelik. Ancak bu elbette ki saçmalık.

Bilgiye duyulan ihtiyaç, üreme ihtiyacı kadar biyolojik ve toplumsal yapımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Çevremizdeki dünyaya ilişkin “gerçek zamanlı bilgi”, biz ister bir mağarada yaşayalım, ister bir uzay gemisinde olalım, hayatta kalma çabalarımız içerisinde öbür yaşamsal işlevlerimiz kadar önemlidir. Çok temel bir refleks olan hayatta kalma refleksi aslında çevremizdeki tehditlerin farkında oluşumuza bağlıdır; ve bunu, kedi kaynayan bir bostanda yiyecek arayan serçeler bile bilir. Hayatta kalmanın anahtarı olarak tehdit bilgisi, bu nedenle, ikinci değil, *birinci* en eski meslektir – tabii buna meslek diyebilirsek. İstihbarat insanoğlu için çok büyük önem taşıyan hayatta kalma içgüdüsünün bir uzantısıdır ve bu bakımdan insanlığın kendisi kadar eskidir. Kim bilir, Âdem, Havva’yla yılanın çevirdiği dolap hakkında biraz daha bilgi, yani istihbarat sahibi olsaydı belki de halimiz bu kadar perişan olmazdı.

“İstihbarat” sözcüğünün birbirinden farklı birçok anlamı var;¹ ancak onu gördüğümüzde hepimiz ne olduğunu bilir ve

değerini anlarız. İstihbarat *iyidir*.

Çok yönlü bir etkinlik olarak istihbaratçılığın en güzel örneklerden birini, 1946'nın yılbaşı günü Almanya'da görev yapan İngiliz Saha Güvenlik Şubesi'nin canı sıkıntidan patlayan ve akşamdan kalma üyeleri sergilemiştir. Berlin'in varoşlarından biri olan Magdeburg'u, eski Nazi oldukları gerekçesiyle sorgulanmak üzere aranan Almanların tam listesiyle birlikte Sovyetler'e teslim etmek durumunda olan İngiliz İstihbarat Kolordusu üyeleri ünlerine yakışır olanı yaptılar. Üyelerden biri şöyle sordu:

Bu dondurucu soğukta Almanları kovalayıp yakalamaya çalışarak niçin vaktimizi ve gücümüzü boşa harcıyoruz? Almanlar disiplinli bir halktır, emirlere uyarlar. Biz en iyisi yerel gazetelerde, tüm eski Nazilerin güvenlik sorumlusuna gelip rapor vermelelerini emreden resmî bir ilan yayınlatsak olmaz mı?

Şarapla geçen bir gecenin ardından iyi gibi görünen bu fikir –alışılmadık bir şekilde– uygulanmaya kondu ve ilanlar aynen çıktı. Nöbetçi subay o günün sabahı saat 7:45'te, belediye sarayındaki Saha Güvenliği Bürosu'nun dışında, karda uzun bir kuyruk oluşturan ve ayaklarıyla yeri dövüp soğuktan yakınan Almanları görünce ağzı hayretten açık kaldı. Almanların lideri kapıdaki şaşkın astsubaya, “Emredildiği gibi rapor vermeye geldik,” dedi. “Nereye kayıt yaptıracağız?” Böylece, “askerî istihbarat terimi çelişkili bir ifadedir” yollu ucuz sözün yanlışlığı bir kez daha kanıtlandı. Bu, her yönüyle ve en nitelikli biçimiyle *istihbaratın* ta kendisiydi.

Tarihin başlangıcından beri insanlar komşularını gizlice gözetlerler. Doğuştan gelen bu merak türümüzde ortak ve yarıdılıştan gelen bir özellik olmanın yanında çoğu zaman hayat kurtaran evrimsel bir işleve de sahiptir. Şempanzeler bile komşu grubun ne yaptığını merak eder. İnsanların ve kurumların birçoğu komşularının bilmelerini istemedikleri sırlara sahiptir. İster korkudan olsun, ister güçsüzlükten, açgözlülükten ya da utançtan, hepimizin gizlemeyi tercih ettiği şeyler vardır. Aynı şey insanoglunun yarattığı dev bir kurum olan ulus-devlet için

¹ Burada istihbarat olarak çevirdiğimiz “intelligence” sözcüğünün İngilizce'de akıl, zekâ gibi anlamları da var. (Ç.N.)

de geçerli.

Burada iki karşıt gücün karşı karşıya olduğu bir gerçek: merak ve gizlilik. Bu karşıtlık doğal olarak rekabete götürür. Taraflardan biri bir şeyleri gizlemek isterken öbürü onun ne olduğunu ortaya çıkarmak ister. Tüm casusluk faaliyetlerinin özünde, kökü derinlerde olan bu çekişme bulunur. Düşmanlar, hatta bazen müttefikler ve dostlar arasındaki mücadeleyi tanımlayan şey, istihbarata duyulan ihtiyaçtır.

Geçen yüzyılda istihbarat ilk kez kamusal düzeyde bir takıntı halini aldı. 19. yüzyıl bize nasıl Sherlock Holmes ve onun romanlarını armağan ettiyse yirminci yüzyıl da casusluk romanlarının mantar gibi bittiği bir dönem oldu. John le Carré ve Len Deighton'un kitapları çağımızın gerçeğini belki de Booker Ödülü komitesinin utangaç edebi tartışmalarından çok daha açık bir şekilde ortaya koyuyor.

Casusluk furyası İngiltere'de erken bir tarihte başladı. FN. Maude yeni yüzyılı (gelişmelerden habersiz İngiltere'ye karşı Fransızların düzenlediği bir saldırı hakkındaki *Coming Waterloo* adlı yapıtıyla selamlamıştı. Bunu kısa bir arayla William le Queux'un ucuz romanı takip etti. Romanın kötüler kötüsü kahramanı Gaston la Touche, Ian Fleming'in sonradan çıkaracağı kitapların baş karakteri kadar gerçekdışı bir çapkındı. 1914 yılında gerilim şiddete dönüştü, Harmsworth'un çıkardığı sansasyonel *Daily Mail* gazetesinin yardımı ve kıskırtıcılığı, saf kamuoyunun da desteğiyle Erskine Childers ve John Buchan, kitaplarında İngiltere'nin düşmanı olarak Fransa'nın yerine Almanya'yı bellediler. Gizli ajanların kahramanlık çağı gelip çatmıştı. 20. yüzyıl istihbarat ve casusluk ateşinin sardığı bir yüzyıl olacaktı.

Casusluk çağının doğuşuyla hükümetler kamuoyunun korkularını ulusal örgütlenmelere dönüştürdüler. Otoriter Rusya'da başından beri gizli polis teşkilatı bulunmakla birlikte İngiltere'de Vernon Kell ve Mansfield Cumming (MI5 ve MI6'nın kurucuları) gibi adamlar ve onların yarattığı teşkilatlar yeni yüzyılın iki yeni eğilimini yansıtıyordu: kamuoyunu saran paranoya ve devlet teşkilatının güçlenmesi. Her ülkede gizli polis ve istihbarat örgütleri kurulmaya başladı. İki dünya savaşının ardından George Orwell, belki de çağımızın en etkileyici gizli polis romanı sayılabilecek *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*'le

bu dehşet verici gelişmelerin iç karartıcı bürokratik sonuçlarını kâğıda dökecekti. Büyüyen istihbarat örgütleri faaliyetlerini kendi ülkeleriyle sınırlı tutmadılar. Onların verdiği gizli mücadeleler ve hem kurdukları, hem de bozdukları ittifaklar 20. yüzyıl diplomasisinde görülen gelişmelerin birçoğunu açıklar niteliktedir. Her ülkenin istihbarat birimleri gelişerek devlet içinde önemli birer teşkilat haline geldi. Devlet otoriterleştikçe gizli servislerin gücü ve ulusal çıkarları korumak –ve bu servis çalışanlarının, hepsini de gözü korkmuş vergi mükelleflerinin karşılamak zorunda kaldıkları işlerini, statülerini, terfilerini ve emekli aylıklarını sağlama almak– adına işe alınan bürokratların sayısı arttı. İstihbarat servisinde çalışan profesyoneller kadar onların patronlarının ekonomik refahı için de kamuoyundaki paranoyanın belli bir düzeyde tutulması gerekiyordu – bu paranoya ister gerçek veya hayali “tehditler”e, isterse de istihbarat toplama konusundaki somut ihtiyaçlara dayansın.

İstihbarat servislerinin çoğu siyasetçi patronlarının isteklerini karşılamanın en hızlı yolu olarak ellerinden geldikince istihbarat toplamaya başladılar. İstihbarat toplama, istihbarat sürecinin pek de gizli olmayan bir yönüdür; yeterince para, kaynak, zaman ve teknoloji ayırabildikten sonra bu faaliyeti sürdürmek, bazen pahalı da olsa, mümkün. Ancak, Soğuk Savaş tarihinin de gösterdiği üzere, istihbarat açısından asıl mesele bilginin toplanması değil, yorumlanmasıdır.

Gerçek nesnelige ulaşmak zordur. Özellikle Sovyetler Birliği’nde istihbaratçıların değerlendirmeleri kaçınılmaz olarak siyasal iktidarı ellerinde tutanların önyargılarını ve liderliğin gerekliliklerini yansıtmaya eğilimindeydi. Orada dünyaya “Parti çizgisi”nin merceğinden bakılıyordu. KGB gizli belgelerinin Vladimir Mitrokhin tarafından açıklanmasının ardından görüldüğü gibi, KGB’nin Sovyet aygıtına gerçek katkısı, seksen yıl boyunca “20. yüzyılın en uzun süreli tek parti iktidarını sürdürmekten ibaret” kalmıştır. Bu gerçeğin, küstürülen bir KGB üyesinin *trahison des clercs*¹ sayılabilecek bir hareketiyle kanıtlanmasında kuşkusuz acı bir ironi de var. Ancak buradaki yanlış algılama sorunu yalnızca SSCB’yle sınırlı değildi. 1980’lerde Batılı istihbarat servisleri, Sovyetler Birliği’nin tepetaklak giden ekonomi-

¹ (Fr.) “Aydınların ihaneti.” (Ç.N.)

sinin komünizmin sonu ve demokratik liberal kapitalizmin kesin zaferi anlamına geleceğini açıklamak için sabırsızlanan siyasilere bu gerçeği haykırmak için acele etmiyorlardı. Tam tersine, emekliliği için gün sayan ve karnını doyuracağı bir karısı ve çocukları olan Batılı bir istihbarat analizcisi açısından bu tam anlamıyla mesleki bir intihar olurdu. Bir polis dedektifi kendi varlığının ve aldığı maaşın gerekçesi olarak suçun ve suçlunun devamına nasıl ihtiyaç duyuyorsa istihbarat servisleri de, ideolojilerin gölgesinde Milton'un ebedi savaşa tutuşmuş melek ve şeytanları gibi, iyinin kötüye muhtaç olması gibi, kalıcı bir düşmanın güven verici varlığına ihtiyaç duyar. İstihbarat somut, sağlam düşmanlara ve -ister açık, ister olası- güvenilir bir tehdit kaynağına muhtaçtır.

Soğuk Savaş'ın bitmesi bütün bunları değiştirdi ve bir süre boş umutların yeşermesine neden oldu. Kimi yorumcular "tarihin sonu"ndan söz ettiler ve bir dünya barışının hayalini kurdular. Marksizm'in Devlet'in sonu hakkındaki kuramları gibi, iyimserler de savaşın artık son bulacağını düşündüler. Ne yazık ki gerçek çok geçmeden tüm kanlı pençesini gösterdi. Bir Japon şiirinden alıntı yapmak gerekirse: "Buzullar eriyip gittiğinde yabancı otlar tekrar yeşerir." Soğuk Savaş'ın süper güçleri denetimlerini yitirince Balkanlar'da, Ortadoğu'da, Afganistan'da ve çöken Rus imparatorluğunda eski düşmanlıklar gün yüzüne çıktı. Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından çıkan çatışmaları gözlemleyen bir CIA yöneticisi timsah gözyaşlarıyla, "ejder"i öldürüldüğünü, ancak dünyanın şimdi de sayısız "zehirli yılan"la karşı karşıya olduğunu söyledi. Silah üreticilerinin işleri yine yoluna girdi. Ve siyasilerin inisiyatifi, savaş çığırkanlarının da kışkırtmasıyla gizli istihbarat savaşları kaçınılmaz olarak yine başladı. Mücadele bugün de sürüyor. Yeni tehditler, yeni düşmanlar ve yeni savaşlar, istihbaratı tüm gazetelerin baş sayfalarına taşıdı yine. Şimdiye dek dünya olaylarını perde arkasından yöneten görünmez kukla ustaları artık spot ışıklarının önündeler ve gözlerini ağır ağır kırıştırıyorlar.

İstihbarat endüstrisi gerçekte hiçbir zaman yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmadı. Casusluk ve istihbarat kurumlarında çok fazla para, çok fazla iş ve çok büyük bütçeler var; sırf ciddi bir tehdit yok diye Devlet'in gizli organlarının, kendilerini yadsıyacak emirler ve kararlar çıkarmaları beklenemezdi.

1990'ların ortalarında KGB/SVR, CIA, SIS, GCHQ, NSA, MI5, DGSE, FSB ve NRO (bkz. Sözlük) gibi teşkilatların hepsinin de üzerinde görüş birliğine vardıkları ve ağız birliği etmişçesine kabul ettikleri bir konu vardı. Yeni tehditler ve yeni sorunlar bulmak zorundaydılar, hem de acilen; yoksa varlık nedenleri sorgulanabilir ve imkânsız sanılan şey gerçekleşebilirdi: bürokratik küçülme, hatta yok oluş. 1990'larda bir ara, kendilerine yeni hedefler belirleyen istihbarat servislerinin bu girişimlerinde gerçek savunma gereksinimlerinden çok kendilerine umutsuzca iş yaratma kaygısı sezilir. İsimsiz görevliler yeminli ifade vermek üzere mahkemeye davet edilmeye ve sivri zekâlı savunma avukatları, artık “büyük suç ve uyuşturucu şebekeleri” üstünde çalışan bir teşkilatın iç işleyişine ilişkin meraklı sorular sormaya başlayınca, İngiliz Güvenlik Servisi (MI5), suçlu istihbaratına yönelmesi ve “İngiliz usulü FBI” olma çabasından dolayı pişmanlık duyabilir. İsmi açıklamayan bir görevlinin gözlemediği gibi: “Her şey ülkeye yönelen tehditleri nasıl tanımladığınıza bağlı...”

Soğuk Savaş ertesinde birçok istihbarat servisinde görülen işini kaybetme telaşının, *gerçek* yeni tehditlerin ortaya çıkmasıyla aslında yersiz olduğu anlaşıldı. Yolcu dolu uçakların gökdelenlere çarpıp ortalığı ateşe vermesi dünyada şok dalgaları yarattı. Küresel terörizmin sahneden çekilmeye niyeti yok gibiydi. Stalin, “Birini öldürmek on binleri korkutmaya yeter,” demişti. El Kaide bu derin gerçeği terörizm zemininde dünyaya hatırlatarak Stalin'in suç ortağı Lenin'in şu gözlemine arka çıktı: “Terörizmin amacı terör estirmektir.” Usame bin Ladin ve Müslüman fanatiklerden oluşan kamikaze takımı bu noktaya kamuoyunun gözü önünde ve vahşice parmak bastılar. Gözü korkan dünya, istihbarata her zamankinden daha çok ihtiyaç duyduğunu anladı. Kendimizi güvenli hissetmek için bize yönelen tehditler hakkında sağlıklı istihbarata ihtiyaç vardı. Ve istihbarat bir anda manşetlere çıkmaya başladı.

Siyasetçiler kamuoyunda beliren bu güvensizlikten yararlanmada gecikmediler. Reklamcıların iyi bileceği üzere, sigortayı satabilmek için önce bir korku ve güvensizlik iklimi yaratmanız gerekir – istihbarat servisleri durumun ne kadar tehlikeli olduğuyla ilgili olarak kamuoyunu aydınlatmaları konusunda yöreklendirildi. Fakat ne yazık ki gözünü hırs bürümüş bazı

hükümet yarıdakçılarını siyasilerin kışkırtmasına bile gerek kalmadan tehlikeyi abartırlar ve bütçelerini artırıp terfi alabilmek için tarafsızlıklarını bir yana bırakırlar. Dalkavukluk yeni bir şey değil.

İstihbarat önemini yitirmeyecek ve ulusal savunmaların önemli bir aracı olmayı sürdürecektir. Nükleer silahların çoğalması ve devlet dışı terörün konvansiyonel olmayan silahlar kullanması, ortadan kaldırılması imkânsız olmasa bile çok zor olan bir tehdit doğurdu. İslamcı köktendinci teröristlerin Batı karşıtı “zihin imparatorluğu” kolay kolay yok olmayacaktır. Yeni tehditler ve yeni istihbarat hedefleri Soğuk Savaş kadar amansız bir gerilimin habercisi olabilir. Ancak istihbaratın yeni hedefleri yalnızca küresel terörizm, uluslararası uyuşturucu şebekeleri, kitle imha silahlarının çoğalması ve kara para aklayıcılarıyla sınırlı değil. Kamuoyunun da bildiği üzere, 20. yüzyılın son on yılında, ulusal istihbarat servislerinin yeni rollerinden birini belirleyecek şiddette yeni bir istihbarat savaşı başladı. Küresel pazarda ticari istihbarat, başka uluslara karşı üstünlük kazanmanın yeni bir aracı olarak görülmeye ve astronomik istihbarat bütçelerini kabul ettirmenin yolu olarak kullanılmaya aday. Böyle bir eğilimin oluştuğu yönünde bazı belirtiler var. Bunun açık örneklerinden biri, 1990’larda Fransız gizli servisinin ABD’nin ticari sırlarını çalma girişiminde bulunarak önceliklerindeki değişimi gürültülü bir şekilde duyurmasıydı – bunu izleyen karşılıklı diplomatik sınır dışılar da cabası. Fakat örnekler bununla kalmıyor: Tokyo’nun sıra dışı Kamusal/Özel Mali İnisyatifi (bu kuruluş aracılığıyla Japonya’nın önde gelen şirketleri hükümet adına gizli ticari istihbarat operasyonları yürütüyorlar) ve Batı’nın savunma sırlarını geleneksel casusluk yöntemleriyle elde etmeye çalışan Pekin’in çabaları, yeni doğmakta olan küresel ölçekli ticari savaşların başka örnekleri.

Yeni önceliklerin belki de en açık kanıtı Başkan Clinton’un, Boeing-McDonnell’in Suudi Arabistan’a verdiği yolcu uçağı ihalesi teklifinde ulusal istihbarattan yararlandırılması ve böylece Fransızların Suudilere Airbus satmalarını engelleyerek ABD sanayiine on milyar dolar kazandırmasıyla övünmesiydi. Bu gerçekler hesaba katılırsa DTÖ (bkz. Sözlük), başkalarının faaliyetlerini izleyen bir rekabet odağına, ticari istihbarata yönelik yeni taleplerin bir simgesine dönüşebilir.

JOHN HUGHES-WILSON

KUKLA USTALARI

ARAŞTIRMA

Dünyanın en eski mesleği, kimilerine göre fahişelik, kimilerine göre de casusluktur. Ama bu iki mesleğin çakıştığı durumların sayısı da az değildir. Eski çağda Hz. Musa'nın komutanı Yeşu'nun casuslarını saklayan fahişeden, KGB'nin CIA ajanlarını ağlarına düşüren kadın ajanlarına kadar uzanan çok renkli bir tarihi vardır fahişelikle casusluğun işbirliğinin.

İngiliz askerî haberalma örgütünden emekli albay **John Hughes-Wilson**, soluk kesici bir anlatımla kaleme aldığı *Kukla Ustaları*'nda, casusluk ağlarının dünya tarihindeki belli başlı olayların ardındaki gizli gücü nasıl oluşturduğunu anlatıyor.

İngiltere kraliçesi I. Elizabeth'in baş casusu Francis Walsingham, İskoçya kraliçesi Mary'nin düzenlediği komployu nasıl ortaya çıkarmıştı? Caesar'dan Cengiz Han'a, Kardinal Richelieu'den George Washington'a büyük devlet adamları ve komutanları gizli haberalma ağlarını nasıl kullanmışlardı? El Kaide'nin 11 Eylül operasyonunu ABD haberalma örgütü nasıl atlardı? Yanıtları *Kukla Ustaları*'nda.

KAPAK RESMİ: SLAVOLJUB PANTELIC

ISBN 978-975-07-0983-8

9 789750 709838
<http://www.canyayinlari.com>